

POKUŠAJ IDENTIFICIRANJA SKUPINE "VJEROJATNIH GLASAČA" U PREDIZBORNIM ISTRAŽIVANJIMA JAVNOGA MNIJENJA

Vesna Lamza-Posavec

Institut za primijenjena društvena istraživanja, Zagreb

UDK 32.019.52:324

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 9. 4. 1996.

U radu su naznačeni neki metodološki problemi predizbornih istraživanja javnoga mnijenja nastali kao posljedica spontane selekcije potencijalnih ispitanika, s jedne, te nepotpunog izbornog odziva glasačkoga tijela, s druge strane. U vezi s potonjim opisani su neki postupci otkrivanja "vjerojatnih glasača", kojima se koriste američki istraživači prilikom definiranja osnovnoga skupa za izbor uzoraka predizbornih istraživanja te ponderiranja rezultata dobivenih na uzorku cijelog glasačkoga tijela. Budući da, zbog evidentno silaznog trenda odzivanja izborima, ovaj metodološki problem i u nas postaje sve značajniji, u radu su naznačeni neki od mogućih kriterija za identificiranje skupine "vjerojatnih glasača" u našim specifičnim društvenim okolnostima te provjereni mogući utjecaj primjene tih kriterija na prediktivnu valjanost istraživačkih rezultata. Na temelju rezultata provedenih analiza zaključeno je da – zbog vjerojatne povezanosti anketne i izborne apstinencije te neujednačenog izbornog ponašanja potencijalnih glasača pojedinih stranaka – korištenje prediktora izborne participacije kojima se služe američki istraživači u našim uvjetima ne utječe bitno na ukupnu valjanost predizbornih istraživanja javnoga mnijenja.

UVOD

Iznimna politička osjetljivost i medijska eksponiranost predizbornih istraživanja javnoga mnijenja kao i mogućnost izravne znanstvene i javne evaluacije dobivenih rezultata glavni su razlozi zbog kojih se od takvih istraživanja očekuje mnogo veća dijagnostička i prediktivna valjanost nego od bilo koje druge vrste društvenih istraživanja. Da bi udovoljili takvim očekivanjima, istraživači javnoga mnijenja s vremenom su razvili vrlo složenu i do potankosti razrađenu istraživačku metodologiju, zahvaljujući kojoj danas postižu tako va-

ljane i precizne istraživačke rezultate da njima mogu predvidjeti rezultate glasanja na izborima, čak i s manjim odstupanjem od teorijski očekivane ili standardne greške mjerenja.

Jedan od zasigurno najvećih metodoloških problema istraživanja javnog mnijenja riješen je razvojem probabilističkih anketnih uzoraka čime je, u nacrtu istraživanja, gotovo u potpunosti eliminirana moguća pristranost u izboru ispitanika kao potencijalno najvažniji izvor nedovoljne validnosti istraživačkih rezultata. Nemali doprinos unapređenju takvih istraživanja zasigurno je ostvaren i razvojem dijagnostički valjanoga istraživačkog instrumentarija kao i pronalazanjem prikladnih tehnika prikupljanja i obrade podataka kojima se potencijalne "greške u odgovoru" ispitanika, kao i ostali izvori pristranosti u realizaciji istraživanja, mogu svesti na gotovo zanemarujuću mjeru.

Ipak, i nakon mnogobrojnih analiza moguće pristranosti ili nedovoljne preciznosti dobivenih rezultata te intenzivnog eksperimentiranja s različitim modalitetima nacrtu i realizacije istraživanja, neki metodološki problemi istraživanja javnoga mnijenja još ni danas nisu zadovoljavajuće riješeni. Riječ je, s jedne strane, o značajnoj autoselekciji ispitanika nastaloj zbog visokih proporcija odbijanja ankete i uskraćivanja odgovora na pitanja o namjerama glasanja na izborima, zbog čega i najkorektnije planiran anketni uzorak može u realizaciji istraživanja postati značajno pristranim. Drugi izvor teškoća povezan je sa spontanom selekcijom birača odnosno značajnim proporcijama izborne apstinencije, zbog čega se, i unatoč primjeni korektnih istraživačkih metodologija, rezultati istraživanja provedenog na uzorku glasačkoga tijela mogu znatno razlikovati od rezultata izbora. U oba slučaja prediktivna valjanost istraživačkih rezultata može biti ozbiljno narušena zbog – empirijskim analizama utvrđene činjenice – da se osobe koje participiraju u spomenutim aktivnostima (anketiranju odnosno glasanju) prema demografskim osobinama, političkim stavovima i drugim relevantnim karakteristikama značajno razlikuju od onih koji u njima odbijaju participirati. I dok se pristranosti nastale zbog anketne apstinencije mogu donekle umanjiti odgovarajućim tehnikama prikupljanja i obrade podataka (npr. različitim pokušajima podizanja motiviranosti ispitanika, primjenom tehnike "tajnog izjašnjavanja", odgovarajućom raspodjelom proporcije neizjašnjenih ispitanika, ponderiranjem rezultata i sl.), pristranosti istraživanja uzrokovane izbornom apstinencijom glasača moguće je korigirati samo u slučaju ako se osnovni skup za izbor uzorka definira na razini onog dijela glasačkoga tijela koji će sudjelovati na budućim izborima. Kako je u potpunosti slučaj riječ o projekciji budućeg ponašanja, s tim se u vezi postavlja pitanje identifikacije valjanih prediktora na temelju kojih bi se takva skupina birača mogla prepoznati i operativno definirati za potrebe empirijskog istraživanja.

Da bi umanjili nepovoljni utjecaj izborne apstinencije na prediktivnu valjanost predizbornih istraživanja javnoga mnijenja, američki su istraživači nastojali

razviti djelotvornu metodu za otkrivanje populacije "vjerojatnih glasača" (*likely voters*), tj. onog dijela glasačkoga tijela za koji se, u skladu s postavljenim kriterijem, može utvrditi zadovoljavajući stupanj vjerojatnosti sudjelovanja na budućim izborima. Velika zainteresiranost američkih istraživača za rješenje tog metodološkog problema, o kojemu je riječ i u ovom članku, nipošto nije posljedica samo iznimne razvijenosti istraživanja javnoga mnijenja na području SAD-a nego i uobičajeno slabog izbornog odziva američkih birača, koji, na nacionalnoj razini, u tijeku posljednjih desetljeća redovito ne prelazi granicu od 60 posto biračkoga tijela (Kogay, 1992).

Zanimanje za problem otkrivanja "vjerojatnih glasača" datira još od početka "modernog" razdoblja anketnih istraživanja, od kraja četrdesetih i početka pedesetih godina ovoga stoljeća. Od tada pa do danas američki istraživači javnoga mnijenja razvili su mnoštvo različitih modela i tehnika za procjenu mogućeg izbornog odziva biračkoga tijela odnosno identificiranje skupine "vjerojatnih glasača", a time i za precizniju procjenu mogućeg izbornog rezultata (npr. Crespi, 1977.; Freeman, 1953.; Kraut & McConahay, 1973.; Miller, 1952.; Perry, 1973., 1979.; Traugott & Tucker, 1984.). Ipak, za razvoj te metode najzaslužniji je bivši istraživač Gallupove organizacije, Paul Perry, čiji se model, u različitom opsegu i modifikacijama, gotovo već rutinski primjenjuje u većini američkih istraživanja predizbornog javnog mnijenja.

Prema postupku koji je razvio Perry, otkrivanje "vjerojatnih glasača" temelji se na devet anketnih pitanja povezanih s namjerama izlaska na buduće izbore, prijašnjom izbornom participacijom, informiranošću o mjestu glasovanja, registracijom u biračkim popisima, globalnom zainteresiranošću za politiku i intenzitetom izborne preferencije. Radi detaljnije informacije, evo izvornih formulacija tih pitanja kako ih navodi Perry (1979.):

1. Namjera sudjelovanja na izborima: Namjeravate li ili ne namjeravate glasovati na predstojećim izborima? Koliko ste sigurni da ćete glasovati – sasvim sigurni, donekle sigurni ili uopće niste sigurni?
2. Registracija na biračkom popisu: Jeste li registrirani kao birač i stoga u mogućnosti da glasujete na predstojećim izborima? (Ako nije registriran: Namjeravate li se registrirati kako biste mogli glasovati na predstojećim izborima?)
3. "Ljestve": Na ovoj su slici ljestve. Recimo da je na najvišoj prečki ljestava, označenoj s brojem 10, osoba koja će sasvim sigurno glasovati na predstojećim izborima, a ispod najniže prečke, označene "nulom", jest osoba koja sasvim sigurno neće glasovati. Na koju biste prečku sebe smjestili?
4. Učestalost odzivanja izborima: Kako često glasujete na izborima – uvijek, gotovo uvijek, ponekad ili rijetko?

5. Sudjelovanje na prethodnim izborima: Jeste li na prethodnim izborima (navesti mjesec i godinu), kad se biralo između kandidata A i B, bili zbog nečega spriječeni da glasujete ili ste možda glasovali? Za koga ste glasovali?

6. Lociranost glasačkog mjesta: Gdje glasuju ljudi koji žive u vašem susjedstvu?

7. Zanimanje za politiku: Općenito govoreći, što biste mogli reći koliko ste zainteresirani za politiku – znatno, donekle, vrlo malo ili uopće niste zainteresirani?

8. Zainteresiranost za predstojeće izbore: Koliko pozornosti pridajete predstojećim izborima – prilično, mnogo ili tek malo?

9. Intenzitet izborne preferencije: Koliko ste, u ovom trenutku, sigurni u svoj izbor – vrlo sigurni, donekle sigurni ili uopće niste sigurni?

U skladu s dobivenim odgovorima ispitanici se rangiraju prema kriteriju Guttmanovog skaliranja, u rasponu od najmanje vjerojatnih do najviše vjerojatnih glasača, dok se "prijelomna točka" (*cutting point*), za izdvajanje skupine ispitanika sa zadovoljavajućom vjerojatnošću glasovanja određuje na temelju arbitrame ili statističke procjene mogućeg izbornog odziva.¹ Tako određena skupina potencijalnih glasača postaje uzorak na kojemu se provode finalna istraživanja glasačkih preferencija ili, ako su uzorci izabrani iz cijelog glasačkoga tijela, ona postaje kriterij za ponderiranje i konačnu analizu dobivenih rezultata.²

Postizborne validacijske analize, provedene na temelju uspoređivanja procijenjene vjerojatnosti izborne participacije ispitanika i objektivnih podataka o njihovom sudjelovanju ili nesudjelovanju na izborima, pokazale su da je Perryjeva skala, iako ne i precizan instrument, ipak dovoljno valjana empirijska metoda koja može osigurati prediktivno pouzdanije i preciznije rezultate nego uzorci iz populacije cijelog glasačkoga tijela. Iako je ta metoda primjenjivana u predizbornim istraživanjima s promjenjivim uspjehom (Traugott i Tucker, 1984.), njezinim se stalnim modificiranjem i usavršavanjem³ postiže sve preciznije

1

Za potrebe egzaktnijeg određivanja "prijelomne točke" izdvajanja potencijalnih glasača Crespi (1977.) je razvio indeks vjerojatnog izbornog odziva koji se temelji na rezultatima jednog ili više istraživanja namjera glasovanja, provedenih približno mjesec dana prije izbornog termina. (Postupak se temelji na pretpostavci da namjera sudjelovanja na izborima nije tako promjenjiva kao izborne preferencije.) Tako utemeljena predikcija izbornog odziva pokazala se prilično valjanom (npr. u razdoblju od 1956. do 1976. predviđeni izborni odziv razlikovao se od stvarnog odziva u rasponu od 0.2 do 6.0 postotnih bodova, s prosječnim odstupanjem od 2.2 postotka) pa se stoga, kako izvještava Crespi (1977.), redovito primjenjuje u Gallupovim istraživanjima kongresnih i predsjedničkih izbora od 1956. godine. Neki drugi autori (npr. Traugott i Tucker, 1977.) predlažu da se umjesto rangiranja ispitanika prema modelu Guttmanovog skaliranja koristi indeks "vjerojatnoće glasovanja" određen na temelju nekoliko "najjačih" prediktora.

2

To znači da se podaci ponderiraju u skladu s relevantnim karakteristikama vjerojatnih glasača ili se preračunavaju i iskazuju samo za taj dio glasačkoga tijela.

predviđanje izbornih rezultata. To, među ostalim, potvrđuju i komparativne analize valjanosti istraživanja koje se temelje na različitim definicijama osnovnoga skupa, kao npr. analiza provedena prilikom američkih predsjedničkih izbora 1988. godine: kao što izvještava Kagay (1992.), najprecizniju procjenu izbornih rezultata postigla su istraživanja "vjerojatnih glasača", potom istraživanja na uzorcima registriranih glasača, a najmanje precizna istraživanja uzoraka cijele punoljetne populacije.

Na temelju rezultata validacijskih analiza predizbornih istraživanja javnog mnijenja neki drugi autori (npr. Traugott i Tucker, 1984.) zaključuju da skupinu "vjerojatnih glasača" može bolje diskriminirati manji broj "najjačih" prediktora (onih za koje se tvrdilo da su u najvećoj korelaciji sa stvarnim izlaskom na izbore) nego tako velik broj varijabli koje predlaže Perry. U američkim se uvjetima pokazalo da je u tom smislu diskriminativno najsnažnija varijabla registracije na popisu birača (Kelly et al., 1967.; Rosenstone i Wolfinger, 1978., prema Traugott i Tucker, 1984.), na drugom je mjestu sudjelovanje na prošlim izborima (Converse and Markus, 1979., prema Traugot i Tucker, 1984.), a na trećemu interes za izbornu kampanju (Campbell, 1960., prema Traugott i Tucker 1984.). Dihotomizacija selektiranih varijabli, kao i poznavanje redosljedna prema njihovoj razmjernoj prognostičkoj valjanosti, omogućuju određivanje indeksa vjerojatnosti glasovanja koji se, prema Trauggotu i Tuckeru (1984.), u praksi pokazuje upotrebljivijim nego Guttmanovo skaliranje temeljeno na korištenju većeg broja prediktora. Drugi izvori pokazuju da se u američkim predizbornim istraživanjima javnoga mnijenja (npr. *The New York Times*, 1990.) kao prediktori izborne participacije najčešće upotrebljavaju registracija glasača na biračkim popisima, sudjelovanje na prošlim izborima i namjera izlaska na buduće izbore. Uvođenje drugih prediktor-varijabli, uključujući i demografske osobine koje su također u izvjesnoj korelaciji s namjerama glasovanja, u većini slučajeva tek beznačajno pridonosi prediktivnoj valjanosti dobivenih istraživačkih rezultata.

Budući da je iskustvo u predizbornim istraživanjima javnog mnijenja u Hrvatskoj više nego skromno, a opravdanost doslovnog prenošenja stranih iskustava više nego upitna, lako je razumjeti da u našim uvjetima dosad još nije razvijen bilo kakav model vjerojatne izborne participacije glasačkoga tijela.⁴ lako su

3

Kao što to navodi Kagay (1992), različite su istraživačke institucije, uglavnom po uzoru na Perryjevu metodu, razvile različite postupke izdvajanja "vjerojatnih glasača" pa je stoga danas teško govoriti o nekoj jedinstvenoj ili općeprihvaćenoj metodi identificiranja te skupine glasačkoga tijela.

4

U vrlo reduciranom obliku svojevrstnu strategiju otkrivanja "vjerojatnih glasača" dosad su u nas pokušali primijeniti samo istraživači "Pulsa" u povodu izbora 1993. godine. Kao što su pokazali rezultati validacijske analize, u istraživanju namjera glasovanja za Zastupničko vijeće Sabora na razini cijele Hrvatske primjena te metode dala je za naše uvjete vrlo zadovoljavajuće rezultate, dok se istodobno provedenim istraživanjima namjera glasovanja za zastupnike gradskih vijeća nije pokazala uspješnom (Lamza-Posavec, 1995.).

na proteklim izborima proporcije odziva glasača bile razmjerno visoke, pa eventualno korištenje takvog modela vjerojatno i ne bi imalo značajnijeg utjecaj na prediktivnu valjanost predizbornih istraživanja, s obzirom na nesumnjivo silazni trend odazivanja izborima⁵ realno je očekivati da bi izborna participacija i u nas s vremenom mogla biti sve manja i sve više povezana s političkim opredjeljenjem pojedinaca,⁶ pa bi stoga i mogućnost pouzdanog identificiranja vjerojatnih glasača mogla imati sve veću metodološku važnost.

U ovom ću članku pokušati naznačiti neke mogućnosti za rješavanje ovog važnog metodološkog problema predizbornih istraživanja javnog mnijenja u našim specifičnim društvenim okolnostima i na razini našeg dosadašnjeg iskustva u toj vrsti empirijskih istraživanja. Za tu ću svrhu koristiti odgovarajuće rezultate predizbornih istraživanja provedenih u okviru Instituta za primijenjena društvena istraživanja u Zagrebu. Iako nisu sastavljena radi otkrivanja "vjerojatnih glasača", neka anketna pitanja korištena u tim istraživanjima značajno sadržajno korespondiraju s prediktorima Perryjeve skale kao i s nekim drugim američkim modelima vjerojatne izborne participacije glasačkoga tijela.

CILJEVI RADA

Glavni je cilj rada naznačiti neke od mogućih kriterija za identificiranje skupine "vjerojatnih glasača" u predizbornim istraživanjima javnoga mnijenja u Hrvatskoj te provjeriti mogući utjecaj primjene tih kriterija na prediktivnu valjanost rezultata istraživanja o namjerama glasovanja na izborima.

METODA

Za potrebe ovog rada korišteni su neki rezultati istraživanja javnog mnijenja provedenih u srpnju 1992., siječnju 1993. i prosincu 1994. godine te kolovozu/

5

U razdoblju od 1990. do 1995. godine odziv izborima na razini Republike Hrvatske (izražen u postocima od ukupnog broja upisanih birača) bio je sljedeći:

1990.: izbori za Društveno-političko vijeće Sabora – 84.5 posto

1991.: referendum o položaju Hrvatske – 83.6 posto

1992.: izbori za Zastupnički dom sabora – 75.1 posto

1992.: izbori za Predsjednika Republike – 74.4 posto

1993.: izbori za Županijski dom Sabora – 64.3 posto

1995.: izbori za Zastupnički dom Sabora – 68.8 posto

6

Američki su analitičari npr. utvrdili da je izborna apstinencija proporcionalno veća među pristašama Demokratske stranke nego među pristašama republikanaca (Kogay, 1992.), pa je stoga i u našim okolnostima realno očekivati izvjesnu vezu između pripravnosti izlaska na izbore i temeljnog stranačkog opredjeljenja.

rujnu 1995. godine (Lamza et al., 1992.; 1993.; 1995.a; 1995.b). Istraživanja su provedena na probabilističkim, višestapno stratificiranim uzorcima punoljetnog stanovništva Hrvatske i, ovisno o konkretnom slučaju, obuhvatila su 2146, 3484, 2599 odnosno 2471 ispitanika. Iako različite veličine, zbog iste metodologije izbora, uzorci su međusobno komparabilni.

Za prvu razinu analize – utvrđivanje mogućih kriterija za identifikaciju "vjerojatnih glasača" – korišteni su podaci prikupljeni istraživanjem 1994. i 1995. godine kojima je obuhvaćeno najviše varijabli, što bi se, analogno Perryjevu modelu, mogle koristiti kao prediktori moguće izborne participacije ispitanika. Riječ je o sljedećim varijablama odnosno anketnim pitanjima:

Varijabla 1: Informiranost o političkim zbivanjima

Smatrate li da ste o našim aktualnim društvenim i političkim pitanjima dobro, osrednje ili loše informirani?

1. Dobro; 2. Osrednje; 3. Loše

Varijable 2, 3 i 4: Sudjelovanje na prethodnim izborima

Jeste li glasovali na izborima održanima 1990., 1992. i 1993. godine?

1. Izbori u travnju 1990. godine (za članove Sabora i Skupštine općina)
 2. Izbori u kolovozu 1992. (za Zastupničko vijeće Sabora i predsjednika Republike)
 3. Izbori u veljači 1993. (za Županijsko vijeće i predstavnike lokalnih vlasti)
- (Mogući odgovori: da, ne, ne sjećam se)

Varijabla 5: Namjera sudjelovanja na budućim izborima

Kad bi se sad raspisali novi izbori, biste li izišli na izbore i glasovali?

1. Sigurno da; 2. Vjerojatno da; 3. Vjerojatno ne; 4. Sigurno ne; 5. Ne znam

Varijabla 6: Intenzitet glasačke preferencije (sigurnost u vlastito glasačko opredjeljenje)

Koliko ste sigurni da biste glasovali upravo za stranku koju ste zaokružili?⁷

1. Jako siguran; 2. Prilično siguran; 3. Ne osobito siguran; 4. Nisam se opredijelio ni za koju stranku

Da bi se odredila razmjerna značajnost pojedine varijable kao mogućeg prediktora izborne participacije, anketni su podaci reskalirani (odgovorima "ne znam", "ne sjećam se" i "nisam se opredijelio" pridružene su neutralne numeričke vrijednosti) i podvrgnuti postupku faktorske analize (analiza zajedničkih faktora).

Na drugoj razini obrade pokušalo se utvrditi koliko varijable koje su se u prethodnom koraku pokazale kao "najjači" prediktori izborne participacije mogu utjecati na prediktivnu valjanost rezultata istraživanja o namjerama glasovanja za ponuđene izborne opcije. Za tu je svrhu provedena komparativna validacijska analiza odgovarajućih rezultata istraživanja iz 1992. i 1993. godine, pri čemu su kriterijsku varijablu činili stvarni rezultati glasovanja na izborima 1992. i 1993. godine, a prediktorsku varijablu rezultati istraživanja o namjerama glasovanja⁸ dobiveni na uzorku cijelog glasačkoga tijela odnosno na uzorku "vjerojatnih glasača". Budući da raspoloživi podaci nisu dopuštali suptilnije analize, "vjerojatnim glasačima" smatrani su ispitanici koji su na obuhvaćena pitanja, za koja smo utvrdili da su zadovoljavajući prediktori izborne participacije, dali u potpunosti ili djelomično afirmativne odgovore.

Za potrebe validacijske analize korištene su sljedeće statističke mjere: standardna greška proporcija (na razini značajnosti od jedan posto), standardna devijacija, Pearsonov koeficijent korelacije (r) i "indeks pristranosti" istraživanja.⁹

REZULTATI

Faktorskom analizom manifestnih varijabli istraživanja 1994. i 1995. godine ekstrahirani su faktori koje prikazujemo u tablicama 1 i 2.

Prema rezultatima faktorske analize, od korištenih varijabli izbornoga ponašanja zadovoljavajućim prediktorima izborne participacije mogli bi se smatrati izjava o sudjelovanju na prošlim izborima, deklarirana namjera izlaska na buduće izbore te sigurnost vlastitog opredjeljenja za određenu izbornu mogućnost (faktorske saturacije iznad razine značajnosti). U skladu s dobivenim rezultatima, samoprocjena opće informiranosti o političkim zbivanjima ne

8

Iako zbog udaljenosti termina istraživanja od termina izbora (1992. godine razmak je od završetka istraživanja bio sedamnaest, a 1993. devetnaest dana) korišteni rezultati o namjerama glasovanja na izborima sami po sebi nemaju osobitu prediktivnu vrijednost smatrali smo da će i takvi omogućiti uočavanje eventualnih promjena prediktivne vrijednosti istraživanja u ovisnosti od definicije osnovnog skupa za izbor uzorka istraživanja (uzorak cijelog glasačkoga tijela odnosno uzorak "vjerojatnih glasača" određen korištenjem odgovarajućih prediktora izborne participacije).

9

"Indeks pristranosti" istraživanja jest odstupanje rezultata istraživanja od "pravih" rezultata populacije (rezultati izbora) izraženo u jedinicama standardne greške uzorka. Korištenjem toga indeksa eliminiran je utjecaj veličine uzorka (tj. slučajnog varijabiliteta) na eventualno odstupanje prediktorskih od kriterijskih rezultata, pa su dobivene vrijednosti isključivo pokazatelj sistematskih grešaka ili pristranosti istraživanja. Formula za određivanje "indeksa pristranosti" temelji se na formuli za standardnu devijaciju aritmetičke sredine koja u ovom obliku glasi:

Indeks pristranosti = $(\sum(d \cdot SG^{-1})^2 \cdot N^{-1})^{1/2}$, pri čemu je: $d = x(\text{rezultat istraživanja}) - y(\text{rezultat izbora})$; SG = standardna greška; N = broj analiziranih rezultata.

čini se dovoljno pouzdanom osnovom za predviđanje vjerojatne izborne participacije ispitanika (faktorske saturacije ispod razine značajnosti).

Tablica 1

Faktorska struktura vjerojatne izborne participacije (istraživanje 1994.)

Varijable	Saturacija
Glasovanje na izborima 1992.	0.770
Glasovanje na izborima 1993.	0.718
Glasovanje na izborima 1990.	0.632
Namjera izlaska na buduće izbore	0.535
Sigurnost glasačkog opredjeljenja	0.383
Informiranost o političkim zbivanjima	0.293

Tablica 2

Faktorska struktura vjerojatne izborne participacije (istraživanje 1995.)

Varijable	Saturacija
Glasovanje na izborima 1992.	0.836
Glasovanje na izborima 1993.	0.782
Glasovanje na izborima 1990.	0.764
Namjera izlaska na buduće izbore	0.500
Sigurnost glasačkog opredjeljenja	0.316
Informiranost o političkim zbivanjima	0.251

Komparativna analiza valjanosti rezultata istraživanja iz 1992. i 1993. godine za uzorke cijelog glasačkoga tijela i skupine "vjerojatnih glasača" – definiranih afirmativnim odgovorima na pitanja o sudjelovanju na prošlim izborima ("glasovao sam na prošlim izborima"), namjerama izlaska na buduće izbore ("sigurno ću izići na izbore") i sigurnosti u vlastito glasačko opredjeljenje ("jako sam ili prilično siguran") – pokazuje kakvi bi se istraživački rezultati mogli očekivati da je u analiziranim predizbornim istraživanjima pojedini od ovih prediktora bio primijenjen kao kriterij selekcije uzorka "vjerojatnih glasača". Rezultati analiza za svaku od obuhvaćenih razina (namjere glasovanja za Zastupnički dom Sabora i predsjednika Republike 1992. godine te Županijski dom Sabora 1993. godine) prikazani su u tablicama 3, 4 i 5.

Tablica 3
Komparativna analiza valjanosti rezultata istraživanja o namjerama glasovanja za stranke na izborima 1992. godine (usporedba rezultata istraživanja za uzorak cijelog glasačkog tijela i uzorke glasača koji su sudjelovali na prošlim izborima, izrazili namjeru izlaska na buduće izbore i izrazili sigurnost u vlastito izbornu opredjeljenje)

Stranke	Rezultati izbora		Uzorak cijelog glasačkog tijela		Uzorak ispitanika koji su glasovali na prethodnim izborima		Uzorak ispitanika koji su izjavili da će izaći na izbore		Uzorak ispitanika koji su sigurni u svoje glasačko opredjeljenje				
	%	stand.	%	stand.	%	stand.	%	stand.	%	stand.			
HDZ	43.1	34.4	-8.7	2.7	35.1	-8.0	2.7	41.9	-1.2	2.8	53.0	9.9	2.8
HSLŠ	17.6	11.0	-6.6	1.8	10.7	-6.9	1.7	9.2	-8.4	1.6	15.8	-1.8	2.0
HSP	6.7	2.5	-4.2	0.9	2.2	-4.5	0.8	2.7	-4.0	0.9	3.4	-3.3	1.0
HNS	6.6	8.2	1.6	1.5	8.5	1.9	1.6	7.1	0.5	1.4	10.5	3.9	1.7
SDP	5.7	1.6	-4.1	0.7	1.5	-4.2	0.7	1.5	-4.2	0.7	2.6	-3.1	0.9
HSS	4.3	0.7	-3.6	0.5	0.9	-3.4	0.5	0.7	-3.6	0.5	1.0	-3.3	0.6
"DA, IDS, RDS"	3.2	1.7	-1.5	0.7	1.8	-1.4	0.7	1.3	-1.9	0.6	2.5	-0.7	0.9
HDS	2.6	0.9	-1.7	0.5	0.8	-1.8	0.5	0.7	-1.9	0.5	0.8	-1.8	0.5
HKDS	2.7	1.1	-1.6	0.6	1.2	-1.5	0.6	1.1	-1.6	0.6	1.6	-1.1	0.7
SDU	1.2	0.1	-1.1	0.2	0.2	-1.0	0.2	0.1	-1.1	0.2	0.2	-1.0	0.2
SSH	1.2	0.4	-0.8	0.4	0.4	-0.8	0.4	0.4	-0.8	0.3	0.5	-0.7	0.4
SNŠ	1.1	0.2	-0.9	0.3	0.0	-1.1	0.0	0.0	-1.1	0.0	0.3	-0.8	0.3
SDH	0.6	0.4	-0.2	0.4	0.3	-0.3	0.3	0.3	-0.3	0.3	0.4	-0.2	0.4
KNS	0.4	0.0	-0.4	0.0	0.0	-0.4	0.1	0.1	-0.3	0.1	0.1	-0.3	0.1
HSNZ	0.3	0.2	-0.1	0.3	0.2	-0.1	0.2	0.1	-0.2	0.2	0.3	0.0	0.3
HRS	0.3	0.0	-0.3	0.0	0.0	-0.3	0.0	0.0	-0.3	0.0	0.0	-0.3	0.0
HDP	0.2	0.1	-0.1	0.2	0.0	-0.2	0.1	0.1	-0.1	0.1	0.0	-0.2	0.0
Bez odgovora	2.2	36.5			36.2			32.8			7.2		
N	2606426	2114			1977			1480			1318		
Prosječno odstupanje			2.2		2.2			1.8			1.9		
s.d.		3.4			3.3			2.9			3.1		
r		0.985			0.983			0.978			0.987		
Indeks pristranosti		5.35			5.22			4.42			3.81		

Tablica 4
Komparativna analiza valjanosti rezultata istraživanja o namjerama glasanja za predsjedničke kandidate na izborima 1992. godine (usporedba rezultata istraživanja za uzorak cijelog glasačkog tijela i uzorke glasača koji su sudjelovali na prošlim izborima, izrazili namjeru izlaska na buduće izbore i izrazili sigurnost u vlastito izorno predjeljenje)

Kandidati	Rezultati izbora		Uzorak cijelog glasačkog tijela		Uzorak ispitanika koji su glasali na prethodnim izborima		Uzorak ispitanika koji su izjavili da će izaći na izbore u svoje glasačko opredjeljenje		Uzorak ispitanika koji su sigurni u svoje glasačko opredjeljenje				
	%	birača	%	ispitanika	%	ispitanika	%	ispitanika	%	ispitanika			
		razlika (d)	greška	razlika (d)	greška	razlika (d)	greška	razlika (d)	greška	razlika (d)	greška		
dr. F. Tuđman	56.4	41.5	-14.9	2.8	42.6	-13.8	2.8	50.0	-6.4	2.8	57.3	0.9	2.8
D. Budiša	22.2	14.8	-7.4	2.0	14.5	-7.7	2.0	12.8	-9.4	1.9	19.2	-3.0	2.2
dr. S. Dabčević-Kučar	6.1	8.6	2.5	1.6	8.8	2.7	1.6	7.8	1.7	1.5	10.6	4.5	1.7
D. Paraga	5.2	2.2	-3.0	0.8	1.9	-3.3	0.8	2.4	-2.8	0.9	3.0	-2.2	1.0
S. Degen	4.2	1.3	-2.9	0.6	1.2	-3.0	0.6	1.1	-3.1	0.6	1.0	-3.2	0.6
dr. M. Veselica	1.7	0.9	-0.8	0.5	0.9	-0.8	0.5	1.0	-0.7	0.6	0.7	-1.0	0.5
dr. I. Cesar	1.6	0.6	-1.0	0.4	0.6	-1.0	0.4	0.6	-1.0	0.4	1.5	-0.1	0.7
dr. A. Vujić	0.7	0.5	-0.2	0.4	0.5	-0.2	0.4	0.3	-0.4	0.3	0.6	-0.1	0.4
bez odgovora	1.9	29.6			29.1			24.0			6.2		
N	2601191	2114			1977			1480			1484		
Prosječno odstupanje			4.1			4.1			3.2			1.9	
s.d.		6.6		6.3			4.7			2.6			
r		0.991		0.990			0.987			0.992			
Indeks pristranosti		7.42		7.13			5.14			4.19			

Tablica 5
Komparativna analiza valjanosti rezultata istraživanja o namjerama glasanja za stranke na izborima 1993. godine (usporedba rezultata istraživanja za uzorak cijelog glasačkog tijela i uzorke glasača koji su sudjelovali na prošlim izborima, izrazili namjeru izlaska na buduće izbore i izrazili sigurnost u vlastito izborno opredjeljenje)

Stranke	Rezultati izbora		Uzorak cijelog glasačkog tijela		Uzorak ispitanika koji su glasali na prethodnim izborima		Uzorak ispitanika koji su izjavili da će izići na izbore		Uzorak ispitanika koji su sigurni				
	%	biraa	%	greška	%	greška	%	greška	%	greška			
DA	1.1	1.4	0.3	0.5	1.2	0.1	0.5	1.2	0.1	0.5	1.3	0.2	0.5
IDS	3.3	4.4	1.1	0.9	4.5	1.2	0.9	4.4	1.1	0.9	5.2	1.9	1.0
HKDU	1.7	0.8	-0.9	0.4	0.8	-0.9	0.4	1.0	-0.7	0.4	0.9	-0.8	0.4
HDZ	44.0	41.7	-2.3	2.2	43.9	-0.1	2.2	49.0	5.0	2.2	50.9	6.9	2.2
HNS	1.0	4.2	3.2	0.9	4.3	3.3	0.9	3.9	2.9	0.8	4.6	3.6	0.9
HRS		0.2			0.2			0.3			0.2		
HSS	11.2	5.6	-5.6	1.0	5.6	-5.6	1.0	5.2	-6.0	1.0	6.1	-5.1	1.0
HSL	26.1	18.4	-7.7	1.7	18.4	-7.7	1.7	17.4	-8.7	1.7	20.2	-5.9	1.8
HSNZ	0.3	0.4	0.1	0.3	0.5	0.2	0.3	0.5	0.2	0.3	0.5	0.2	0.3
HSP		4.2			4.1			3.6			4.6		
HDP		0.2			0.2			0.1			0.2		
KNS	0.2	1.2	1.0	0.5	1.1	0.9	0.5	1.4	1.2	0.5	1.1	0.9	0.4
RDS	1.0	0.6	-0.4	0.3	0.6	-0.4	0.3	0.6	-0.4	0.3	0.7	-0.3	0.4
SDP	3.6	2.2	-1.4	0.6	2.3	-1.3	0.7	2.4	-1.2	0.7	2.4	-1.2	0.7
SDH		0.3			0.3			0.4			0.3		
SSH		0.5			0.5			0.6			0.4		
SDU	0.8	0.3	-0.5	0.2	0.3	-0.5	0.2	0.2	-0.6	0.2	0.3	-0.5	0.2
SNS	0.8	0.2	-0.6	0.2	0.2	-0.6	0.2	0.3	-0.5	0.2	0.1	-0.7	0.1
OSTALE	1.6	0.0	-1.6	0.0	0.0	-1.6	0.0	0.0	-1.6	0.0	0.0	-1.6	0.0
bez odgovora	3.3	13.2			11.0			7.6			0.0		
N	2203782	3484			3182			2266			2676		
Prosječno odstupanje			1.9			1.7			2.2			2.1	
s.d.		3.0			2.9			3.4			3.2		
r		0.946			0.944			0.936			0.942		
Indeks pristranosti		8.33			7.91			7.01			7.64		

Podaci u tablicama 3-5 pokazuju sljedeće:

1. Selekcijom uzorka na temelju izjave o sudjelovanju na prošlim izborima u cjelini se neznatno poboljšala prognostička valjanost dobivenih rezultata (nešto niža standardna devijacija i niži "indeks pristranosti"), kako u ispitivanju namjera glasovanja za Zastupnički dom Sabora i Predsjednika Republike 1992. godine tako i u istraživanju za Županijski dom Sabora 1993. godine. Na razini pojedinih izbornih mogućnosti¹⁰ takvom selekcijom uzorka nešto je poboljšana prognostička valjanost rezultata za HDZ u istraživanju 1993. godine (greška prognoze se smanjila za 2,2 postotna boda), dok se valjanost predikcije izbornih rezultata ostalih stranaka (kako u istraživanju 1992. tako i 1993. godine) nije značajnije promijenila (razlike se kreću u rasponu od 0 do najviše 0,7 postotnoga boda, a to u rasponu standardne greške uzorka nije značajno). Uvođenje ovog kriterija uzorkovanja nije bitno utjecalo ni na predikciju izbornih rezultata predsjedničkih kandidata u istraživanju 1992. godine.

2. Izborom uzorka na temelju odgovora o namjerama izlaska na nove izbore nešto se povećala ukupna prediktivna valjanost rezultata o namjerama glasovanja za Zastupnički dom Sabora i predsjedničke kandidate 1992. godine, dok se predikcija o glasovanju za Županijski dom Sabora 1993. godine u cjelini nešto pogoršala. Na razini pojedinih izbornih opcija rezultati za 1992. godinu pokazuju značajno poboljšanje predikcije izbornih izgleda HDZ-a (za 7,5 postotnih bodova) i dr. F. Tuđmana (8,5 postotaka) te određeno poboljšanje izborne prognoze HNS-a (1,1 postotaka) i dr. S. Dabčević-Kučar (0,8 postotnoga boda),¹¹ uz istodobno pogoršanje predikcije izbornih rezultata HSLs-a (1,8 postotaka) i predsjedničkog kandidata D. Budiše (2,0 postotna boda). Uvođenjem ovog kriterija nešto se pogoršala i valjanost predikcije izbornog rezultata HDZ-a (za 2,7 postotka) i HSLs-a (1,0 postotni bod)¹² u istraživanju 1993. godine dok se prognostička valjanost ostalih analiziranih rezultata nije značajnije promijenila.

3. I na kraju, izborom uzorka "vjerojatnih glasača" na temelju deklarirane sigurnosti u vlastito izbornu opredjeljenje značajno se poboljšala ukupna prognostička valjanost rezultata istraživanja o namjerama glasovanja za predsjed-

10

Iako su u tablicama navedeni rezultati za sve stranke i predsjedničke kandidate obuhvaćene analiziranim istraživanjima, u interpretaciji nalaza validacijske analize osvrnut ćemo se samo na rezultate za izborne opcije koje su osvojile najmanje tri posto glasova birača.

11

Budući da je u slučaju HNS-a i S. Dabčević-Kučar razlika između rezultata istraživanja za uzorak cijelog glasačkoga tijela i uzorak ispitanika koji su deklarirali namjeru izlaska na izbore manja od standardne greške mjerenja, ta bi razlika mogla biti i posljedica slučajnog varijabiliteta.

12

Ista interpretacija kao i u bilješci 11.

nika Republike, a u cjelini se nešto poboljšala i prognoza izbornih rezultata za Zastupnički dom Sabora 1992. godine, dok se prediktivna vrijednost rezultata istraživanja za Županijski dom Sabora 1993. godine u cjelini nešto pogoršala. Na razini pojedinih izbornih mogućnosti rezultati pokazuju izrazito poboljšanje predikcije izbornih rezultata dr. F. Tuđmana (za čak 14,0 postotaka), D. Budiše (4,4 postotna boda), HSLs-a (4,8) i SDP-a (1,0) u istraživanju 1992. godine, uz istodobno pogoršanje predikcije izborne pozicije HDZ-a (1,2)¹³ i HNS-a (2,3 postotka). Uvođenjem ovog kriterija uzorkovanja u istraživanje 1993. godine nešto se poboljšala valjanost izborne prognoze HSLs-a (1,8 postotaka), a pogoršala prognoza izbornog rezultata HDZ-a (4,6 postotaka).

DISKUSIJA

Iako je većina analiziranih manifestnih varijabli u značajnoj korelaciji s ekstrahiranim faktorom izborne participacije, rezultatima provedenih empirijskih analiza nije potvrđeno da bi bilo koji od obuhvaćenih pokazatelja izbornog ponašanja mogao biti dovoljno dobrim kriterijem za izbor uzorka istraživanja kojim bi se osigurali prediktivno valjaniji rezultati o namjerama glasanja na izborima nego uzorkom cijelog glasačkoga tijela. Iako je uvođenjem pojedinih varijabli izborne participacije, kao kriterija za selekciju uzorka, u nekim analiziranim slučajevima povećana prognostička valjanost istraživačkih rezultata, učinak takve selekcije previše varira od situacije do situacije da bi se sličan postupak planiranja uzorka mogao bez većeg rizika primijeniti u predizbornim istraživanjima javnoga mnijenja. Dobiveni rezultati sugeriraju da bi selekcija uzorka prema bilo kojem od korištenih prediktora (izjava o sudjelovanju na prošlim izborima, deklarirana namjera izlaska na izbore, sigurnost u vlastito izorno opredjeljenje) imala različit učinak na prediktivnu validnost istraživanja 1992. i 1993. godine te da bi različito utjecala i na valjanost predviđanja izbornih rezultata pojedinih stranaka ili kandidata.

Posebno je značajno zapaziti da se selekcijom uzoraka prema izjavama o sudjelovanju na prošlim izborima, a osobito prema namjerama izlaska na buduće izbore, dosljedno povećava zabilježena proporcija potencijalnih glasača HDZ-a i dr. F. Tuđmana, dok rating HSLs-a i D. Budiše (kao i većine ostalih stranaka i kandidata) ostaje isti ili se nešto smanjuje. Na temelju toga moguće je pretpostaviti da su u analiziranim izbornim situacijama birači skloni HDZ-u i dr. F. Tuđmanu izražavali veću dosljednost izbornog ponašanja (u skladu s dobivenim odgovorima, proporcionalno su češće sudjelovali na prošlim izborima i u većoj proporciji namjeravali izaći na sljedeće) nego potencijalni glasači HSLs-a, D. Budiše i ostalih izbornih opcija 1992. i 1993. godine. Za razliku od

13

Razlika iznosi čak 18,6 postotaka (na uzorku cijelog glasačkog tijela rezultat HDZ-a je podcijenjen za 8,7, a na uzorku ispitanika koji su sigurni u svoje glasačko opredjeljenje precijenjen je za 9,9 postotnih bodova).

toga, selekcija uzorka prema deklariranoj sigurnosti u vlastito izborno opredjeljenje podjednako se odrazila na rating (u sličnim je omjerima povećala proporcije potencijalnih glasača) svih stranaka i kandidata, iz čega je moguće zaključiti da su na toj dimenziji izbornog ponašanja razlike među potencijalnim glasačima pojedinih stranaka bile manje nego u pogledu dosadašnjeg i namjeravanog sudjelovanja na izborima. Važno je napomenuti da, zbog izrazite situacijske determiniranosti političkih preferencija i javnoga mnijenja uopće, ova zapažanja ne moraju biti potvrđena i u drugim izbornim situacijama (npr. na nekim budućim izborima), što još i dodatno otežava pokušaje utvrđivanja pouzdane strategije otkrivanja "vjerojatnih glasača" kojom bi se sa zadovoljavajućom vjerojatnošću poboljšala prediktivna valjanost predizbornih istraživanja.

Iako uporaba obuhvaćenih prediktora u selekciji uzoraka "vjerojatnih glasača" značajno mijenja istraživačke rezultate za pojedine stranke i kandidate, u cjelini bi se ipak moglo zaključiti da ni jedna od tih varijabli ne utječe bitno na ukupnu valjanost analiziranih predizbornih istraživanja. Jedan od mogućih razloga tome zacijelo je i spontana selekcija ispitanika nastala zbog odbijanja sudjelovanja u anketi. Raspoloživi empirijski podaci pokazuju da, u našim uvjetima, sudjelovanje u terenskim istraživanjima javnoga mnijenja u prosjeku odbija oko 25 posto svih kontaktiranih osoba te da je odbijanje ankete barem u nekoj mjeri povezano s namjerama izlaska na izbore (Lamza-Posavec, 1995). Ako je povezanost anketnog i izbornog odziva doista značajna, kao što to sugeriraju rezultati nekih istraživanja,¹⁴ onda se glavna selekcija "vjerojatnih glasača" događa spontano putem pristanka ili odbijanja sudjelovanja u anketi, pa slični postupci dodatne selekcije ispitanika ne mogu imati većeg utjecaja na ukupnu valjanost dobivenih rezultata.

Na kraju još valja upozoriti da bi, u analiziranim slučajevima, razmjerno slab učinak selekcije uzorka prema korištenim prediktorima izborne participacije na prognostičku valjanost rezultata mogao donekle biti i posljedica razmjerno znatne udaljenosti termina realizacije analiziranih istraživanja od termina održavanja izbora.¹⁵ Kako se javno mnijenje, zbog izrazite kontekstualne uvjetovanosti, opravdano smatra nestabilnom i promjenjivom pojavom, moguće je

14

Na moguću povezanost anketnog i izbornog odziva posredno ukazuju neki rezultati istraživanja Instituta za primijenjena društvena istraživanja u Zagrebu. Iako su finalnim predizbornim istraživanjem 1992. godine (provedeno tjedan dana prije održavanja izbora) u većini slučajeva dobro procijenjeni rezultati glasovanja za pojedine stranke i predsjedničke kandidate, rezultat istraživanja o namjerama izlaska na izbore značajno se razlikovao od stvarnog izbornog odziva (78 posto ispitanika je izjavilo da će sigurno ići na izbore, a 15 posto da će vjerojatno ići, dok se izborima odazvalo 75 posto glasačkoga tijela). Uz to, u sklopu istog istraživanja, čak je 95 posto ispitanika izjavilo da je glasovalo na na izborima 1990. godine (kad je glasovalo 85 posto biračkoga tijela), što bi također moglo značiti da su se anketi proporcionalno češće odazivale osobe zainteresirane za izbore. Slični su rezultati dobiveni i prilikom izbora 1993. godine kao i u nekim drugim istraživanjima javnoga mnijenja (Lamza-Posavec, 1995.).

15

Vidjeti bilješku 8.

pretpostaviti da je, pod utjecajem odgovarajućih predizbornih stranačkih aktivnosti ili relevantnih događaja na širem društvenom planu, u razdoblju između istraživanja i izbora došlo do znatnijih promjena izbornih preferencija glasačkog tijela pa stoga slični metodološki "zahvati" nisu mogli bitnije utjecati na prediktivnu valjanost istraživačkih rezultata. Da bi se umanjio mogući utjecaj tako nastalih intervenirajućih varijabli, slične bi analize trebalo ponoviti na rezultatima istraživanja koja su terminski bliža održavanju izbora.

ZAKLJUČAK

Rezultatima provedenih empirijskih analiza nije potvrđeno da korištenje nekih prediktora izborne participacije kojima se služe američki istraživači (izjave o sudjelovanju na prošlim izborima, namjerama sudjelovanja na budućim izborima, sigurnost vlastitog glasačkog opredjeljenja), kao mogućih kriterija za selekciju uzorka "vjerojatnih glasača", u našim uvjetima može znatnije povećati ukupnu valjanost predizbornih istraživanja javnoga mnijenja. Raspoloživi podaci sugeriraju da bi glavne razloge tome trebalo tražiti u spontanoj selekciji ispitanika (odnosno mogućoj korelaciji između anketnog i izbornog odziva) te neujednačenom izbornom ponašanju potencijalnih glasača različitih stranaka i kandidata. Ispravnost ovih zaključaka potrebno je provjeriti daljnjim istraživanjima glasačkog ponašanja stanovništva, ponajprije onima koja su terminski bliža održavanju izbora nego istraživanja analizirana u ovom radu i koja se zbog manjeg rizika od utjecaja različitih intervenirajućih varijabli mogu opravdanije uspoređivati sa stvarnim izbornim rezultatima.

LITERATURA

Crespi, I. (1977), Attitude Measurement. Theory and Prediction, *Public Opinion Quarterly*, 41: 285-294.

Freeman, H., E. (1953), A Note on Prediction of Who Votes, *Public Opinion Quarterly* 17:288-292.

Guide To Opinion Polls (1993), Amsterdam: E.S.O.M.A.R.

Hout, M., Knoke, D. (1975), Change in Voting Turnout, 1952-1972, *Public Opinion Quarterly*, 39: 52-68.

Kagay, M. R. (1992), Variability without fault: Why Even Well-Designed Polls Can Disagree, u: Mann, T. E., Orren, G. R. (Eds), *Media Polls in American Politics*, str. 95-123, Washington, D. C.: The Brookings Institution.

Kraut, R. E., McConahay, J., B. (1973), How Being Interviewed Affects Voting: An Experiment, *Public Opinion Quarterly*, 37: 398-406.

Lamza, V. (1992), Pokušaj validacije istraživanja predizbornog javnog mnijenja na temelju rezultata istraživanja, *Društvena istraživanja* br. 2: 231-244.

Lamza, V., Milas, G., Rihtar, S., Rimac, I. (1992), *Javno mnijenje Hrvatske/izbori 1992. Istraživački izvještaj br. 1*, Zagreb: Institut za primijenjena društvena istraživanja.

Lamza, V., Milas, G., Rihtar, S., Rimac, I. (1993), *Javno mnijenje Hrvatske/Županijski i lokalni izbori*, Zagreb: Institut za primijenjena društvena istraživanja.

Lamza, V., Milas, G., Rihtar, S., Rimac, I. (1995a), *Javno mnijenje Hrvatske/prosinac 1994. Stavovi o hrvatskoj vlasti, strankama i političkim djelatnicima*, Zagreb: Institut za primijenjena društvena istraživanja.

Lamza, V., Milas, G., Rihtar, S., Rimac, I. (1995b), *Javno mnijenje Hrvatske/kolovoz-rujan 1995: Odnos javnosti prema vojnoj akciji "Oluja"*, Zagreb: Institut za primijenjena društvena istraživanja.

Lamza-Posavec, V. (1995), *Javno mnijenje: teorije i istraživanje*, Zagreb: Alinea.

Lau, R. R. (1994), An Analysis of the Accuracy of "Trial Heat" During the 1992. Presidential Election, *Public Opinion Quarterly* 48: 2-20.

Miller, M. (1952), The Waukegan Study of Voter Turnout Prediction, *Public Opinion Quarterly* 16: 381-398.

Perry, P. (1973), A Comparison of the Voting Preferences of Likely Voters and Likely Nonvoters, *Public Opinion Quarterly* 37: 99-109.

Perry, P. (1979), Certain Problems in Election Survey Methodology, *Public Opinion Quarterly* 43: 312-325.

Traugott, M. W., Tucker, C. (1984), Strategies for Predicting Whether a Citizen Will Vote and Estimation of Electoral Outcomes, *Public Opinion Quarterly* 48: 330-343.

The New York Times (1990), As Election Day Nears, Poll Finds Nation's Voters in a Gloomy Mood, November 4, str. 34.

AN ATTEMPT AT IDENTIFYING THE GROUP OF "LIKELY VOTERS" IN PRE-ELECTION POLLS

Vesna Lamza-Posavec

Institute for Applied Social Research, Zagreb

In this paper the author discusses some methodological problems concerning pre-election polls that have occurred as a result of spontaneous selection of potential examinees, on the one hand, and incomplete election turnout of voters, on the other hand. With regard to the latter, the author analyzes some procedures of detecting "likely voters" used by American researchers for defining the basic group in order to select samples for pre-election polls and to weight results obtained on a sample of the whole electorate. Since this methodological issue, due to an evidently decreasing trend of election turnout, is also becoming increasingly significant in Croatia, the paper deals with some of the possible criteria for identifying the group of "likely voters" in specific social circumstances in Croatia. The possible influence of implementation of these criteria on the predictive validity of research results is also examined. Based on the findings of the conducted analyses, it has been concluded that – due to a probable connection between poll and election abstention and erratic behavior of potential voters for specific parties – the application of predictors used by American researchers for participation in the elections in Croatian circumstances does not, in effect, influence the overall validity of pre-election polls.

VERSUCH ZUR ERMITTLUNG "WAHRSCHEINLICHER WÄHLER" IM RAHMEN VON MEINUNGSUMFRAGEN IM WAHLKAMPF

Vesna Lamza Posavec

Institut für angewandten Gesellschaftsforschungen, Zagreb

Vorliegende Arbeit greift einige methodologische Probleme auf, die bei im Wahlkampf durchgeführten Meinungsumfragen auftreten, und zwar einerseits als Folge der spontanen Selektion von Befragten, andererseits wegen der schwachen Wahlbeteiligung der Wähler. Bezüglich des letzteren werden einige Verfahren zur Ermittlung "wahrscheinlicher Wähler" beschrieben, die amerikanische Wahlkampfforscher bei der Definierung der Grundpopulation zur Musterauswahl und bei der Auswertung entsprechender Testergebnisse anwenden. Da infolge der evidenten Abwärtstendenz der Wahlbeteiligung dieses methodologische Problem auch in Kroatien immer ausgeprägter wird, nennt die Verfasserin einige mögliche Kriterien zur Ermittlung "wahrscheinlicher Wähler" in den hiesigen spezifischen gesellschaftlichen Verhältnissen und prüft die mögliche Auswirkung dieser Kriterien auf die prädiktive Gültigkeit entsprechender Forschungsergebnisse. Die Resultate der durchgeführten Analysen lassen den Schluß zu, daß – wegen des wahrscheinlichen Bezugs zwischen der Beteiligungsabstinenz sowohl bei den Umfragen als auch den Wahlen, ferner wegen des unterschiedlichen Wahlverhaltens potentieller Wähler – die Nutzung von in der US-Forschung üblichen Prädiktoren zur Ermittlung der Wahlbeteiligung in den hiesigen Verhältnissen sich nicht wesentlich auswirkt auf die Gültigkeit von Meinungsumfragen im Wahlkampf insgesamt.